

Litteratur

ERIK ANNERS:

En syndikalistisk romantiker

Anders Leions bok "Den svenska modellen — Hur ska det gå med socialdemokratin, ekonomin och den offentliga sektorn" (Rabén & Sjögren) är för en oppositionsman både en glädjekälla och en besvikelse. Till glädje, så tillvida att förf med en nästan häpnadsväckande öppenhet tager itu med de mörka sidorna av den socialdemokratiska maktapparaten och den socialdemokratiska politiken. Av sina egna skall man höra det, och förf säger sanningar om "makteliten" i parti, fack, stat och kommun, som bör ha förgrymmat åtskilliga av hans mera troende partivänner. Det förvånande är bara att förf tycks mena att han kommer med nyheter. Han säger t ex: "Men sett i längre perspektiv kan både samhälle och parti lida svåra skador av att det sker en allt fastare och mer utvecklade sammanbyggnad av ledande skikt inom statlig och kommunal förvaltning å ena sidan och etablerade grupper inom partiet å den andra. Det blir alltför lätt för denna specialiserade, avgränsade samhällsklass att sätta likhetstecken mellan samhällets — dvs hela folkets — bästa och deras verksamhetens bästa. Ännu lättare blir det naturligtvis därför att det som gynnar förvaltningens intresse också gynnar dem."

Allt detta är mycket enkelt att inse. Det är också enkelt att iaktta yttringar av denna alltför stora intressegemenskap. Ändå bryr sig ingen om att påpeka dessa uppenbara förhållanden. Det är det anmärkningsvärda."

Det står bra illa till med viljan att lyssna till varandra i debatten, när förf på fromt allvar kan påstå att ingen bryr sig om att påpeka de av honom skildrade missförhållandena. Att han inte läser Svensk Tidskrift må vara honom förlåtet — fast han i dessa spalter under minst ett decennium skulle kunnat följa samma kritik, som den han själv framför. Men har han verkligen inte märkt att ett av oppositionens många argument för ett regeringsskifte just är sammanbyggnaden av "le-

dande skikt inom statlig och kommunal förvaltning å ena sidan och etablerade grupper inom partiet å den andra"? Oppositionen förmenar att detta i längden blir ett hot mot demokratin, därför att marken bereds för ett statsbärande parti, stött på en maktelit som behärskar hela samhällsapparaten. Alldeles särskilt stor blir faran om denna politiska elit skulle övertaga också den ekonomiska makten i samhället. Man får hoppas att förf när han skriver flera böcker också tager någon notis om sina ideologiska motståndare.

Besvikelsen gäller emellertid främst förf försök till konstruktiva förslag. Man får ytterligare hoppas att han tänker igenom det syndikalistiska samhällssystem som han förordar i stället för det socialistiska. (Hans förslag därvidlag är berört på annan plats i detta häfte.) När han ställer den inte alldeles anspråkslösa frågan: hur skall det gå? och talar om hur han själv vill att det skall gå, borde han ha upplevt det som en naturlig skyldighet att inte stanna vid svepande rekommendationer om djupgående institutionella förändringar. Sådant kan anstå nyfrälsta vänsterextremister men inte en seriös författare.

Anders Leion är nämligen en sådan, och rentav den första socialdemokrat på länge, som velat och vågat se på verkligheten med ögon oförblindade av partiloyalitet. Det hedrar honom. Likaså är det tilltalande att han är en radikal romantiker, som tror att allt skall bli bra bara man finner de rätta institutionella formerna och de rätta metoderna. Romantiska idéer utövar en estetisk tjuskraft. Men med den attityden kan han lätt råka illa ut. Han skisserar ett vidlyftigt program för att återställa den rörlighet på arbetsmarknaden, som vi hade närmast efter kriget. Han vill kort sagt — att de unga och effektiva skall lära sig att vara rörliga. Därmed skulle arbetslöshetsproblemet kunna lösas. Tanken är bestickande. Men han tycks inte ha tänkt på att ett dylikt program kanske inte hjälper det heller. Människorna kanske inte vill vara rör-

liga på det sätt han föreställer sig att de skall bli i hans system. Kanske ingår det numera i den enskilda människans livsvärderingar ett krav på stabilitet och trygghet som sträcker sig långt utöver kravet på tryggt arbete — kanske omfattar det ett krav på mera stabil livsmiljö över huvud taget. Mycket i vår tids allmänna kulturdebatt tyder på att det är så, och då hjälper varken käpp eller morot särskilt långt.

Anders Leions bok bör läsas av alla politiskt intresserade — för alla inom oppositionen bör

den i varje fall vara en uppfriskande läsning. Den bör läsas inte bara på grund av hans oförfärade kritik av den egna sidans missförhållanden. Det kan visserligen vara nyttigt att stärkas i tron, men dessa förhållanden känner man inom oppositionen tämligen väl till ändå. Det mest intresseväckande och tankestimulerande hos honom är hans analyser av orsakerna till att det blivit som det blivit i det svenska samhället och inom den svenska socialdemokratin. Här har hans bok ett värde långt utöver det dagsaktuella debattinlägget.

HUGO TAMM:

Den gordiska knuten

Bland mera uppmärksammade nyheter på den franska bokmarknaden märkes ett posthumt verk av den i april i år avlidne presidenten Georges Pompidou med titeln "Le nœud gordien" (Plon). Boken, som är att betrakta som ett slags politiskt testamente, redigerades i manuskriptform 1968—69, under tiden mellan Pompidous entledigande från konseljpresidentposten av de Gaulle intill hans val till Frankrikes president efter den senares avgång. Manuskriptet, som tryckts i ursprungligt skick utan korrigeringar, fann man efter hans död i Elyséepalatset.

Boken innehåller inga egentliga sensationer men är rik på synpunkter och idéer. Den behandlar aktuella politiska, ekonomiska, sociala och kulturella problem och framtidsperspektiv i en kritisk anda, men den är tillika genomsyrad av en relativt optimistisk

grundåskådning. Den ganska korta volymen (cirka 200 sidor) är dessutom av stort värde därför att den belyser dualistiska drag i Pompidous komplicerade personlighet. Hans sunda folkliga förnuft som avkomling av bönder från Auvergne blandas på ett säreget sätt med intellektualismen hos en ur Frankrikes högsta elitskolor utgången lärd mandarin.

Pompidous generösa och vidsynta reformidéer kontrasterar med, eller kanske snarare kompletterar hans solida förankring i konservativ fransk borgerlig mentalitet. Som bekant var Pompidou, innan han 1962 utnämndes till de Gaulles premiärminister, först professor i humaniora och beklädd därefter under ett antal år en toppost inom den Rotschildska bankkoncernen.

För en svensk läsare bör boken erbjuda särskilt intresse redan av den anledningen att